

קורס דיני חוזים תשע"ה

עבודה 2-

תרופות בשל הפרת חוזה

מרצה: ד"ר משה גלברד
מתרגל: עו"ד אפי צמח

הערות	ניקוד		
שאלה ראשונה			
חופה חתן	1	1	הנחות בסיס
	10	10	ניתוח ההודעה בחודש יוני כהפרה צפויה (גילוי דעת, נסיבות ורמת ודאות)
	6	6	אשם תורם
	6	6	החובה בנטל הקטנת הנזק
	8	8	ניתוח ההודעה בחודש יולי כהפרה צפויה (גילוי דעת + תביעת תרופות)
	6	6	פיצויים על בסיס סעיף 10: תנאים לתחולת הסעיף
	5	5	פיצויי הסתמכות
	5	5	פיצויי קיום
	6	7	החלת נטל הקטנת הנזק ותום לב - פסיקת הפיצויים
	2	6	בונוסים שזורים בשאלה
וסה!	55	54	ניקוד (ללא בונוסים)
שאלה שנייה			
		2	שאלת פרשנות
	6	7	מטרת הפיצויים ותכליתם
	5	5	צירוף תרופות בכל פיצויים
	-	3	אפשרות הפחתת סך הפיצויים המוסמכים
	3	3	כפל פיצויים
	14	20	ניקוד
שאלה שלישית			
	5	5	מבחן הצפיות
	3	3	יכולת מניעה
	3	3	נסיבות
	8	10	ניתוח דעות מלומדים
	2	4	בונוסים שזורים בשאלה
	21	21	ניקוד (ללא בונוסים)
	5	5	הערכה כללית של העבודה
ס הניקוד!	95	100	ציון

אפשרויות הנפגע מהפרת חוזה: דרישת פיצויים יחד/ לצד אפשרות לאכיפת החוזה ולביטולו¹. בעבודה זו נדון בתרופת הפיצויים. **הפרה צפויה** מתרחשת כאשר לפני מועד קיום החוזה צד לחוזה מצהיר שאין בכוונתו לקיים את החוזה, או שנסיבות מעידות שאין באפשרותו/ ברצונו לקיימם². בהפרה צפויה רואים את החוזה כמופר אף שטרם הגיע מועד קיומו. לכן, מתגבשת בעקבותיה תרופת פיצויים לפי ס' 10 לחוק, כהפרה רגילה, ב2 שלבים: בחינת היקף הנזק וכימות הפיצויים³, המתבטאים ב**4 תנאים מצטברים**⁴ בכל ראש-נזק: **קיומו של נזק, סיבתיות** - קש"ס בין ההפרה לנזק, **צפיות** - נזק שנגרם מההפרה ושהמפר צפה או שהיה עליו לצפות בעת כריתת החוזה, **הוכחת שיעור הנזק**. תכלית הפיצויים היא העמדת הנפגע במקום בו היה לו קיום החוזה⁵. אלו **פיצוי קיום**. **פיצויי הסתמכות** לעומתם, הם פיצוי על הוצאות שהוציא הנפגע לשם קיום החוזה. עם זאת, **עיקרון הקטנת הנזק** קובע שהמפר לא יחויב לפצות בעד נזק שהנפגע יכול היה, באמצעים סבירים, למנוע/ להקטין⁶. במקרה שלנו, נכרת חוזה בין רני לאלכס. ב7/14 אלכס אמר לרני כי הוא אינו מתכוון לעמוד בחוזה. רני לא היה מתקשר בחוזה אילו ידע מראש על כוונתו להפר את כל החוזה, ולכן גילוי דעת סובייקטיבי זה הוא הפרה צפויה **אסודית**⁷. אפשרויותיו של רני: "**לקבל**" את ההפרה, **לראות את החוזה כבטל** ולתבוע תרופות בשל ההפרה, כאילו התרחשה בפועל, או "**לדחות**" את ההפרה תוך עמידה על הזכות לקיום החוזה, כך שהחוזה תקף וממשיכים להיות מחויבים לו. בנוסף, ניתן לפנות לאלכס במטרה לשכנעו לחזור מכוונתו להפר החוזה⁸. **מהי הכי משתלם לרני?** אם יחליט לקבל את ההפרה הצפויה, באפשרותו לדרוש פיצוי קיום או הסתמכות. פיצוי הקיום יהיו ע"ס 9 מ', מכיוון **שזה הסכום המופיע בחוזה**; אותו רני היה מרוויח אלמלא ההפרה (סיבתיות) ולגביו הייתה לאלכס צפיות בעת כריתת החוזה. בהסתמך על דעת **השופט חשיף**⁹ כי ניתן לדרוש פיצויי הסתמכות גם במקום שהם גבוהים מפיצויי הקיום, ידרוש רני 9.5 מ' פיצויי הסתמכות, שהם סך הוצאותיו עד יולי. אלכס יטען כדעת **השופט מלץ** כי ס' 10 לחוק דן באינטרס הקיום בלבד, ורק כשיש קושי אובייקטיבי להוכיח את שיעורו יוכל הנפגע לקבל פיצויי הסתמכות, וכי נפגע שנכנס לחוזה **אפסד** (סכום הסתמכות גבוה מפיצויי קיום) אינו זכאי לפיצויי הסתמכות. סכום הפיצויים שביה"מ קובע צריך לעמוד במבחני ה**סיבתיות והצפיות** הסבירה¹⁰. במקרה הזה החריגה לא נבעה מההפרה אלא מתחשיב שגוי של רני, שאלכס לא יכול היה לצפות בעת כריתת החוזה. לפיכך, יוכל רני לדרוש רק פיצויי קיום (9 מ' ולא 9.5). הודעת ההתלבטות ביוני: ישנן גישות שונות למידת הוודאות הנדרשת לביסוס הפרה צפויה. אלכס יסתמך על דעת ד"ר גלברד¹¹ שבהפרה **חמורה** ניתן להסתפק בהסתברות נמוכה להפרה, ויטען שמרגע שרני ידע על ההתלבטות, חלה עליו **חובת הקטנת הנזק**. בעת הודעת ההתלבטות עמדו הוצאותיו ע"ס 5 מ' בלבד, כך שכל ההוצאות מאז (4.5 מ') הן על כתפי רני. רני לעומתו, יתבסס על המלומדים¹² **שלו ואדר**, התילים קיומה של הפרה צפויה מוחלופה הסובייקטיבית בנחרצות המפר בגישתו השלילית **ודויטש**, המצדד בדרישה ל"וודאות קרובה": אלכס לא הודיע נחרצות שהוא עומד להפר את החוזה אלא רק שיתף בהתלבטותו. במצב זה, רני יכול לחשוש שהחוזה עדיין קיים ו"הקטנת נזק" תהווה הפרת חוזה מצידו¹³. לחילופין, רני יטען כי גם אם

¹ סעיף 2 לחוק החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה), תשל"א - 1970 (להלן: החוק); ג. שלו ויהודה אדר, דיני חוזים - התרופות: לקראת קודיפיקציה של המשפט האזרחי, 285-286 (2009) (להלן: שלו ואדר).

² סעיף 17 לחוק.

³ ע"א 2371/01, אינשטיין נ' אוסי תכנון והקמת מבנים ופתוח בע"מ, פ"ד נו(5) 787, 792 (2003).

⁴ שלו ואדר, 295.

⁵ ע"א 355/80, אוסימוב נ' מלון סירת בת שבע פ"ד לה (2) 800, 808 (1981).

⁶ סעיף 14 לחוק.

⁷ שלו ואדר, 145.

⁸ שלו ואדר, 148-149; ע"א 195/85, בנק איגוד לישראל בע"מ נ' זאק טוראקי פ"ד מ"ב (4) 811, 829 (1989).

⁹ ע"א 4012/90, עיריית נתניה נ' מלון צוקים בע"מ, פ"ד מו(4) 76, 45 (1992) חשי' חשי'. וכן מסכים היצ'י מצא, בעמ' 79 לפס"ד.

¹⁰ ע"א 4012/90, עיריית נתניה נ' מלון צוקים בע"מ, פ"ד מו(4) 45, 59 (1992). דעת השופט מלץ.

¹¹ משה גלברד "הפרה צפויה של חויב בהצעת הקודקס האזרחי החדש", מאזני משפט ה (תשס"ו) 229, 239; שלו ואדר, 141.

¹² שלו ואדר, 141 וכן ה"ש 37 שם; מיגל דויטש, ביטול חוזה בעקבות הפרתו, 134-135 (תשנ"ג).

¹³ שלו ואדר, 364.

זו הפרה צפויה הוא לא קיבל אותה! אך אלכס ידגיש שהחווה הוא חוזה קבלנות, בו אסור למספק השירות, רני, להתעלם מהפרה צפויה ולכפות על המזמין את קיום החווה¹⁴. מכל מקום - בחירתו של רני להתעלם מהודעת ההתלבטות ביוני ולאפשר לנוק הכספי לגדול, גם אם לא חלה עליו חובת הקטנת הנזק, מהווה פגיעה בתו"ל¹⁵ ויש ליחס לו **אשם תורם** בגינה. לפי עיקרון זה, הנגזר מחובת תו"ל, התנהגות של הניזוק שגרמה לנוק היא עילה להפחתת הפיצויים שייפסקו לו. בניגוד לחובת הקטנת הנזק שלא חלה לפני קבלת ההפרה הצפויה, ומייחסת את האחריות לנוק לאחד הצדדים, דוקטרינת האשם התורם חלה גם קודם להפרת החווה, ומאפשרת חלוקת אחריות בין הצדדים עפ"י מידת האשם של כל אחד¹⁶. אף שידע על ההתלבטות, רני לא נזהר בהוצאותיו ולא העמיד את אלכס על חובתו להחליט, ולכן יש להשית עליו את האחריות ל4.5 מ' שהוציא מאז ידע על ההתלבטות או לפחות על החצי מ' שחרג מהמוסכם בחווה.

ראשי-נזק נוספים: פגיעת במוניטין ו"אבדן רווח"¹⁷ לפי ס' 10 לחוק. רני בעל משרד יח"צ מפורסם עם מוניטין מצוין, לכן אלכס פנה דווקא אליו מחו"ל. היה עליו לצפות שהפרת החווה תביא לירידה בערך הכלכלי של שמו הטוב של המשרד שעלול בעקבותיה להיתפס כלא-מוצלח, ולכן יש לפצותו על נזק תוצאתי זה. בנוסף, ידוע לכל כי משרד יח"צ מתפרסם באמצעות פרויקטים מוצלחים שלו, כך שההפרה מנעה מרני רווח עתידי מהפרסום כתוצאה מהקמת החנויות. אלכס יבהיר שרני לא הביא הוכחות מספקות להערכת המוניטין ולכימות הנזק שנגרם לו¹⁸ ולשיעור ההפסד מאבדן הפרסום, אך רני ישיב כי נזקים כאלו שקשה לכמת בדיוקנות - די שיוכיח שנמנע ממנו רווח כספי שהיה מרוויח מפרסום משרדו ופגיעה בשמו הטוב, ולו באומדן בלבד, וסכום הפיצוי המדויק הוא עניין לאומדן השופט¹⁹. הוצאות משפטיות - על אלכס לפצות את רני על ההוצאות המשפטיות שנגרמו מההפרה, משום שיכל לצפות שאלה יהיו תוצאותיה²⁰. נזק לא-ממוני לפי ס' 13 לחוק: כפי שיכל אלכס לדעת, רני הקדיש את כל זמנו, כישורו ומרצו בפרויקט המשותף, והפרתו ע"י אלכס תוך פגיעה חמורה ביחסי-האמון ביניהם גרמה לו עוגמת נפש גדולה והוא זכאי בשלה לפיצויים. אמנם פיצוי זה נתון לשיקול דעת ביהמ"ש, חנוהג לצמצם בפסיקתו, אך רני יטען שיש להרחיב הישימוש בו²¹. אם רני יחליט לדחות את ההפרה הצפויה ולהשאיר את החווה תקף: הוא לא יוכל לדרוש את הפיצויים לעיל ויצטרך להמשיך להשקיע כסף כדי לסיים את הקמת החנויות במועדן. היות שכבר חרג מהסכום שנקבע בחוות, הכסף שיוציא לצורך כך (הסתמכות) לא בהכרח יוחזר לו, ובנוסף, אלכס יוכל לתבוע אותו בגין חוסר תשלום על התעלמות מההפרה הצפויה והגדלת הנזקים. יש להוסיף שהיות שזהו חוזה קבלנות, כלל אסור לרני להתעלם מההפרה, כנטען לעיל. לכן, אף אם לא יוכח בכל הפיצויים שתבע, כדאי לרני לקבל את ההפרה. יש לציין שמרגע קבלתה החווה יחשב כמופר, ותחול על רני חובת הקטנת הנזק, כך שאם יוציא הוצאות נוספות, אלכס לא יידרש לפצות בגינן. (ואם ידרוש מרני לבטל עסקאות שכבר עשה, רני יענה שחובת הקטנת הנזק היא באמצעים סבירים בלבד). ניתן לטעון כי התביעה תביא את רני למקום טוב משהיה לו קיום החווה, אך רני ידגיש שהפיצויים נועדו לתיקון נזק ההפרה²², העלולים לעלות על הפגיעה באינטרס הקיום. לסיכום, על רני לקבל את ההפרה הצפויה תוך זמן סביר, לבטל את החווה ולדרוש בגינו 9.5 מ' פיצויי הסתמכות (ולחילופין 9 מ' פיצויי קיום) + פיצוי על אבדן רווח + פגיעת במוניטין + הוצאות משפטיות (נזק ממוני) + עוגמת נפש (נזק לא ממוני) וריבית²³ והצמדה למדד עליהם, באם לא ישולם הפיצוי עד המועד שנקבע בחווה.

¹⁴ משה גלברד, "הפרה צפויה של חיוב בהצעת הקודקס האזרחי החדש" מאזני משפט ה' 229, 275 (תשס"ו)

¹⁵ שלו ואדר, 166. ולדעת שלו - חוסר תו"ל במקרה כזה הוא אף עילה להחלת נטל הקטנת הנזק: שלו ואדר, 161-162

¹⁶ ע"א 3912/90 eximil ג' טקסטיל פ"ד מז (4) 64 (1993), שלו ואדר, 392

¹⁷ שלו ואדר, 324

¹⁸ שלו ואדר, 325 ה"ש 153

¹⁹ ע"א 355/80 אניסימוב ג' מלון טירת בת שבע פ"ד לח (2) 800, 804 (1981) - תש"ו ח' כהן דעת מיעוט; שלו ואדר, 446 ה"ש 473.

²⁰ שלו ואדר, 326

²¹ שלו ואדר, 305

²² שלו ואדר, 401

²³ סעיף 11(ב) לחוק

24 פיצויים מוסכמים נועדו לפצות על נזק משוער שצדדי החוזה ראו בו תוצאה אפשרית על התנהגות המפר, ללא הוכחת נזק. ניתן לוותר עליהם לטובת תרופות אחרות, או לתבוע בנוסף להם פיצויים מסוגים אחרים, כל עוד ראשי הנזק לא חופפים²⁵. כלומר- הם פיצוי מינימלי כתוצאה מההפרה, אך לא מקסימאלי. לטענת אלכס, הפיצויים המוסכמים הינם אומדן משותף של הצדדים לפיצויי ההסתמכות, ולכן לא ניתן לדרוש אותם במקביל לפיצויי ההסתמכות שנתבעו, זהו כפל פיצויים. לטענת רני לעומתו, לעיתים תניית הפיצויים המוסכמים מהווה אמצעי עונשי למפר, כמעין קנס²⁶ - ללא קשר לנזק. משכך, הפיצויים המוסכמים אינם מאותו ראש נזק של אף פיצוי שנטען לעיל (נזק ממוני ושאינו ממוני) וניתן לדרוש אותם בנוסף עליהם:

(11 מ' [פיצויי הסתמכות + מוסכמים] + סכום הפיצויים שיפסוק ביה"מ בגין שאר הנזקים התוצאתיים).

לחילופין, אף אם אינם עונשיים, לא סביר שהפיצויים המוסכמים הם פיצויי הסתמכות; 1.5 מ' הוא סכום נמוך ביותר כפיצויי הסתמכות לעסקה בסך 9 מ' ש, כך שיש להניח שהוא כוון להיות פיצוי משוער על שאר הנזקים שנגרמו מההפרה (פירוט לעיל). כך, אם הסכום שיפסוק ביה"מ בגינם ייפחת מ-1.5 מ', ויכל רני לממש את אפשרותו לתבוע את הפיצויים המוסכמים במקומו, בנוסף לפיצויי ההסתמכות, שאינם מאותו ראש נזק.

3 טענת הסיכול, המסדירה את המצב המשפטי וחלוקת הסיכונים בין צדדים לחוזה עקב אירועים בלתי צפויים בין כותת החוזה למועד קיומו²⁷, מקנה חסינות למפר מפני תביעת אכיפה פיצויים ב-3 תנאים מצטברים: היעדר צפייה של נסיבות מסכלות, אי יכולת למנוע הנסיבות המסכלות והתרחשות בפועל של

נסיבות המסכלות קיום החוזה. "אלכס יטען שהידרדרות המצב הביטחוני ופרוץ "צוק איתן" הן נסיבות בלתי צפויות שהוא לא יכל למנוע, המשפיעות באופן יסודי על יכולת ביצוע החוזה, כיוון שיש להן השפעה מהותית על הצלחתה הכלכלית של החנות בשל קריסת הכלכלה המתלווה לעיתים למלחמה, חרמות בינלאומיים וכו'". רני יטען שבישראל אפשרות למלחמה צריכה להילקח בחשבון ולא נחשבת "נסיבה שלא ניתן לצפות מראש"²⁸, כך שאינה עילה לסיכול חוזה. "לדעת אלכס, גם אם היה ניתן לצפות את המבצע

בטח, לא היה ניתן לצפות את השלכותיו על החוזה"²⁹. התארכותו ועוצמת השפעתו על המצב הביטחוני ועל דעת הקהל השלילית כלפי ישראל בעולם העלולה להשפיע על שאר עסקיו המצויים בחו"ל וכו', ולכן המבצע נכנס בגדר נסיבה שלא ניתן לצפות מראש, ועילה לסיכול. "לדעת רני, השפעות המבצע לא אקוטיות מהרגיל ולכן כמו כל מלחמה במדינה- ניתנות לצפייה, ואין סיכול; ובכל מקרה- סיכול קיים רק בשני הצדדים

ותים לקיים את ההסכם אך לא יכולים! כאן ההסכם ניתן לביצוע, כך שא"א לטעון לסיכול. "אלכס יטען כי על-אף שטכנית ניתן החוזה לביצוע, בפועל קהל הצרכנים "אבד"³⁰ ואובדן נשוא החוזה לא מאפשר את קיומו. בנוסף, סיכול מבוסס על עקרון תו"ל. כשיש שינוי מהותי בנסיבות החיצוניות, כמו בענייננו, זהו חוסר

תו"ל להתעקש לקיים את החוזה, ולא לסכלו³¹. "רני יטען שגם אם מדובר בסיכול, עדיין זו גם הפרה צפויה, ולכן הוא זכאי לפיצויים שנתבעו בגינה. "אלכס ישיב שלעניין פיצויים מתייחסים לדין הסיכול, כי הוא יותר ספציפי, כך שלא ניתן לתבוע את הפיצויים הנ"ל. "רני יבהיר שהפיצויים שלא ניתן לתבוע הם פיצויי קיום, אך עדיין ניתן לתבוע פיצויי הסתמכות"³². לסיכום, גם אם תתקבל טענת הסיכול ויימנעו חלק מהפיצויים

שנדרשו בשאלה 1, עדיין יוכל רני לבטל את החוזה ולתבוע פיצויי הסתמכות, כי ביה"מ רשאי לחייב את אלכס לשפות את רני על הוצאות סבירות שהוציא במסגרת קיום החוזה, כהגנה על אינטרס ההסתמכות³³.

²⁴ סעיף 15 לחוק; שלו ואדר, 488.

²⁵ שלו ואדר, 520-522; סעיף 15(ב) לחוק.

²⁶ שלו ואדר, 488, 492-493.

²⁷ סעיף 18(A) לחוק; גבריאלה שלו דיני חוזים - החלק הכללי: לקראת קודיפיקציה של המשפט האזרחי, 621 (2005).

²⁸ ע"א 715/78 כץ נ' נצחוני מורחי בע"מ, פ"ד (3) 639, 642 (1979) - השופט לנדוי השאיר ב"צריך עיון".

²⁹ ע"א 6328/97 רגב נ' משרד הבטחון פ"ד (5) 506, 517 (2000) (להלן: רגב).

³⁰ ע"א 3531/01 בן אבו נ' מדינת ישראל, תק-מח (2) 2002 (2005). פסקה 20 לדברי הש' צבן (להלן: בן-אבו).

³¹ בן אבו לעיל ה"ש 30, פסקה 16 לדברי השופט צבן; רגב לעיל ה"ש 29, עמ' 517-518 - דברי הש' אנגלרד.

³² שלו ואדר, עמ' 139 וכן ה"ש 32 שם.

³³ סעיף 18(ב) לחוק; גבריאלה שלו דיני חוזים - החלק הכללי: לקראת קודיפיקציה של המשפט האזרחי, 648 (2005).